

8961

KUNGL. UNIVERSITETETS BIBLIOTEK

UPPSALA

Landsmålsarkivet

Dalarna

Vämlus' sn

8961

Rombo, Filip 1935.

ULM:1 frjes. 24.87 flumledling
och brygd.

40 bl. 40

L.L.

Exc. J. P.

1

Landsmålsarkivets prägelista n. 87.Dalarne.Humleodling och krygd.VärmdusGällande förhållanden i Värmdus socken,
byarna Humleånäs och Björkvassla.

F. Rombo.

Ink. 28/11 1935.

Upptecknat av Filip Rombo, Högforsbruk.1. Humleodling.1. Ummbäl, humle. Ä wa pin umm-
bäl itta, det var pin humle det här.J ska böt-ä tiddj litä ummbäl,
jag skall bort (till en granngård) ochligga litet humle. | Ku ar i efft-
anti ummbälän, nu har jag lagt
i humlen. | Ä bli quott av umm-blän, det blir gott (dricka) av hum-len. Ä ward fe ummbälstarrkt
itta drihka, det blev för humlestarrkt
det här drickat.2. Beteckning för "humleranka": umm-härja uti

2. bältäg, humletäg. | Humlens rötter kal-
lades ike, som på andra växter eller
träd, för tägär, tägor, utan ruötur, | rota f.
rötter, ummbälruotur, | humlerötter. | "rot"

Beteckning för "humlestängel, som
nyss börjat skjuta upp" | ummbälstratt, | humleskott. | skoant
~~tot skott~~.

De rötter eller rankor, som växa
efter marken och från vilka skot-
ten skjuta ut: löpärä, löpare, Humbl.

Beteckning för "fruktställning" (kotte):
ummbältuppa, huml^ltoppa.

3. Ummbälgård, humlegård, Humbl. Björku.

Uttryck med ordet ummbälgård: | Ed
ädd we lägorn wiind ann äti umm-
bälgårdn, det vare lagorn basta ho- | humlegård
nam på humlegården- uttrycket använ-
des (om ^{en} mindervärdig person) | som vare

3 lagom att kasta på skräphögen." Hum-
legården var nämligen den plats, dit
man kastade allt skräp som man
inte visste var man skulle göra av,
gamla skor, o.d. Sådant skräp gör-
de nytta för sig där, det förhin-
drade gräskildring, och de nyupp-
skjutande skotten av humlen fingo
något att klänga sig fast vid.

Om mycket tät, lång skog användes
uttrycket: ed i léså ann ädd stauung-
ga ummblan, det är (så lätt) som
om man hade "stängat" (= störat = satt
ner störar) till humlen.

~~Om man såg en hop pojkar stå~~
~~sysslösa ute på vägen, så brukade~~
~~man säga: | diemm stå léså ann~~
ädd stauungga ummblan, de stå, som → Stänge
v.

4 om man hade stängt humle
 I regel hade man en humlegård på
 varje gård, men om barnen gifte
 sig, och de i sin hemgård hade en
 humlegård som var tillräckligt stor
 även för de nygiftas behov, då gjor-
 de inte dessa någon humlegård för
 sig, utan diemmen djikk isemat å tuo
ummblan, de gingo hem och togo
 humle. En del gårdar hade även
 en liten humlegård även i hemfäbo-
 lar na.

Humlegården hade vanligen sin plats
 på någon mer urdangömd plats
 på gården, vanligen i närheten av
 ladugården eller gödselgården = staden,
 eller också på någon mer svårät-
 komlig plats på tomten, ett hörn eller

5 på en smal jordremsa bakom något uthus. Att göra humlegården runt om avträdet var också vanligt. Humlen tjänade där samtidigt som skydd och dekoration. Avträdet var ju i de flesta fall en mycket primitiv och bristfällig byggnad. En eller två tunnor ställdes vid en uthusvägg, runt om dessa restes mot väggen stänger och gamla bräder och annan bräde. Humlen skydde det hela ganska bra, särskilt på sommaren.

Humlegårdens storlek varierade mycket, oavsett om det gällde en fattig gård, eller ett rikt hemmar. Humlegården ville ju gärna sprida sig, och man hade många gånger besvär med att hålla den inom rimliga gränser.

6 Men det är klart, att de som varo en
 fabriksfamilj och därför skulle ha me-
 ra dricka hade större humlegård än
 en mindre familj. På en ordinar
 gård upptog en ordinar (välkött)
 humlegård en markyta av cirka 3
 meters längd och två meters bredd,
 men formen varierade i det o-
 ändliga, beroende på var humlegår-
 den hade sin plats.

När man skulle odla en humlegård
 fick man iera ummbäruotu häti
ieruum gard, ä se djikk än iem ä
settsäd döda, um tau är fikk ann
ummblan o tri-fyra staurggär,
 man fick en humlerot i en gård,
 och sedan gick man hem och satte
 dem, på två år kunde man få hum-

7 le på tre- fyra stänger, sedan ö-
 hade humlegården i omfång för
 varje år. Ummhälmata skuld | 1.
settsas i postjern, humleroten skul-
 le sättas i murket trä, antingen så-
 dant som man tog vara på ef-
 ter trävirket av en uppriven och omhyggd
 träkällare, sådant trävirke var särskilt
 eftersökt vid odling av humle, roten
 lades direkt i detta murkna trä. Ja-
 de man inte sådant trä, så var
ä te ta widåskräp in i widåbuden,
 så var det att ta avfall av ved i
 vedboden.

Ummäls taunggar, humlestänger
 höggos på hästen, fe | diem skuld
wa assteggnär, | ~~hå~~ | ~~de~~ ^(humlestängerna) skulle vara hugga
 hösthuggna, detta av två orsaker, dels

8 stod träverket bättre emot röta om det var hösthugget, dels förhindrade hösthuggningen att det bildades kåda på stängerna, kådan gjorde nämligen att humlerankarna fastnade fast vid stängerna. Humlestängerna bestod av tall, dessa stodo bättre mot röta än gran, och så fanns det förresten inte lämpligt virke att få av gran, inte tillräckligt långa och småäkra granar.

Omedelbart efter huggningen skäväd ann diemon minn skäväm, skavde (hyvlade) man dem med "skaven". Vid arbetet hade man stängen liggande på två bockar, den ena änden stöttande mot en vägg. Efter skavningen restes stängerna upp mot

9 Stånggkrammbälj, stångkramlet, Stångkrammel
 Detta bestod av en trädstam, ditsatt
 eller väst på platsen, vilken upptill
 var försedd med en smett uppnåt
 utskjutande kvist eller klyka. Där
 förvarades stångerna när de inte
 användes. Om skulld | briedas | ijvys } breda
stånggär | man skulle | stå | grensle | ö. } pass.
 ver) ^{humble} stångerna (när man barkade } bet. b
 dem). | Ummbälplasp, humbeskal = blad } stå bred-
 på "toppa" fruktställning av humle } vent?
Räis ummbilan, risa humlen. På häs- } fläs n.
 ten lades ett mer eller mindre tjockt } risa v.
 lager av tall-, gran-, eller björkris,
 detta också (liksom skräp o.d.) för
 att förhindra gräs bildning, dels för
 att de nyuppskjutande skotten skulle
 ha något att klänga sig fast vid.

ULMA 8961. Filip Rombo. 1935

DAL. VÄMHHUS

Fgl. M 87

10. Halv användes aldrig att tänka över humlegården med, man hade bättre användning för halven.
Stavugg ummblan, stänga humlen.
Ta-rit ummblan, ta ner humlen.
 Humlen tog ner på hästen der
ummhåln byrd å quäl å blädi
sperrdäs-änt, när humlen (maskul.) började gulna och bladen på rot-
 tarna spärrades ut. Att ta ner hum-
 len tillgick på följande sätt: Först
 skar man med kniven av hum-
 lerankorna invid stängen nere
 vid roten, detta gjordes vid alla
 stänger, sedan tog man lien och
 fäste denna på ett särskilt sätt vid
 orvet, så nämligen, att lien pekade
 rakt ut i samma linje som orvet,

// det hela liknade alltså en mycket
 lång kniv (lien) med ett ännu
 längre skaft (orvet). Lien måste
 vara gammal och så smal att den
 gick att dra in genom lichen
 även med själva bladet. Lien skul-
 le användas till att upptill skära
 isär stängerna vilka ju vore kop-
 västa med humlen. Två eller tre stän-
 ger fingo följas åt vid nedskärningen.
 Dessa lades över två bokar vid ar-
 betet att ~~pl~~ plocka av kottarna: nypp noppa
unnubilar, noppa humlen. Vid detta
 arbete började man nertill på stän-
 gen och fortsatte uppåt. Nedtill och ett
 stycke uppåt var det mera blad och
 mindre kottar på rankorna, men
 upp mot toppen, där kottarna växte

12 Lätare och bladen glesare, där rappade
 man inte längre av kottarera, utan
 man skar av hela slingan och gjorde
tjäärba, kärvar. Dessa knötes
 ihop med rankorna och knötes
 till så att rankan bildade en ög-
 la, dessa öglor trädde upp på en
 humlestång, alla kärvarna skötas
 ihop till lagomt avstånd från var-
 andra. Stängerna sattes upp under
puörtatji, färtaket på kärvet eller
 ladan, dar fick humbältjäärba
aindj så laindj diemm wa tuäa, → kärve, bet. 5
 där fingo humlekärvarna hänga
 tills de voro tarra. Den humle
 som plåkades av torkades i säll,
 vilka vid torkningen ikke i vär-
 jan fingo sättas i för starkt solken.

13. ty då gulnade humlen för mycket.
 Det var männens arbete att ta ner
 humlen, men kvinnornas att plucka
 av kottarna. Humlen förvarades
 sedan den torkat, i härlet, stående
 i lukkar ~~å~~ spannum, lock. kor
~~kor~~ och spannar.

Humlerankorna användes till att bind
ygår lätiärre minn, binda ihop
 linkärvarna med.

Försäljning av humle förekom icke,
 men man gav tiundä, gav tiunde
 till prästen i form av humle, i huru
 stor mängd bestämde av det pris
 humlen betingade. Priset bestämdes
 av markgångsnämnden, markgångs-
 nämnden, denna nämnd valdes för
 socknen på kyrkostämman.

14.

II. Maltberedning.

4. Mallt, malt; best. form. malltäd, maltet. $\frac{1}{2}$ | mallta | ~~en malta~~ = | den mängd malt man gjorde på våren, och som malta f. beräknades ^{skulle} räcka hela året.

Man började göra malt så tidigt på våren som möjligt, när det blivit så varmt att man kunde ha maltbunkarna stående på gården.

5. Beteckning för korn, (eller råg, när sådan användes) som var avsett att mäl-
tas eller dugligt att mältas: | Malltsä-
di, maltsäd, | eller säskunnat, sädes- Säd
korn, | det var nämligen det finaste
utsädeskornet, som användes till malt.
ed så ham långst in der ann
kastad, det som ham långst in
när man kastade (rensade) säden = Kumb.

15 Malltkuannät, malthornet, = korn till malt = Bjkr. Mindre mängder malt gjordes också av råg, det var ju av rågmalt man gjorde den omtyckta maträtten malttdien, maltdegen, se prof. "Matlagning"! Malt av blandsäd kan man säga förekom på så vis, att om man hade litet råg, och ansåg sig ha råd att ta något av den till malt, så tog man någa nēvä rug äti kuonnä, någ-
ra nävar råg i kornet. Rågen blandades någa med kornet i tarst tillstånd, före blötläggningen i bunkarna.

6. Mallta, mälta = bereda säd till malt. J a bytt o i mallta i nu, jag har börjat mälta jag nu. Or- malta
v.

16 det malta användes också i betydelsen "gro" (om korn) du ar ä byrt. malta
 ö å malta, nu har det härjät v.,
 gro. Å a byrt-g å maltas a mi bet. 2
 nu, det här härjät mältas åt mig (=pass.!)
 nu. du mältas å se fullt, nu malta
 mältas det för fullt, groar ^{det} hra. pass.

7. Kornets beredning till malt:

Först lade man säden i maltbunn-
tjin, maltbunnen eller, längre till-
 baka i tiden: maltrenna, malt-
 rännan. Denna ränna bestod av
 en cirka abusgrav trädstam, vil-
 ken urholkades och förseddes med
 gavlar av bräder. Lämpigast bör-
 de trädstammen vara ruttet, då
 gick den lättare att urholka. Dessa
 rännor kan man nu få se i

17 fäbodarna, de användas där som
 krubba åt hästen, fastsatta vid
 stallsväggen. Kärlet med säden i
 fylldes nu med vatten, så pass
 mycket, att det stod över säden
 och de icke dugliga sädeskornen
flöt upp, sedan
tät diemmen - är diemmen, sedan
 tog man bort dem.

flöta v.
av

Der ä ädd blätas, när kornet hade
 blivit fuktigt, lagom blött, så tog
 man ur proppen, tappen ur kärlet,
 men inte helt och hållet, man ba-
 ra lossade på den, så att vattnet
 helt sakta rann ut. För att inte
 proppen under tiden skulle lossa
 och falla ur, var den lindad med
 en trasa. Säden fick icke ligga

18

för länge i vattnet, fe|do drökt
ann jna, för|då drökte man
~~kesu~~^{den} (säden). Legg-i-blät malt-
sädi, lägga i blät maltsäden. Un-
 der blätläggningen skulle säden no-
 ga omröras. Härvid användes malt-
 eller bruggmalla, malt- eller brugg-
 mullan. Denna bestod antingen
 av en liter björkstam med fastsit-
 tande korta kviststumpar eller av
 ett årformat trä. Se byrd sädi o å
wuoma å se sprugg o, sedan bör-
 jade säden bli något gum, sedan
 grodde den. Den säd, som efter tre
 timmars blätläggning ännu flyter
 på vattnet kallas släsädi, släsäd,
 denna togs undan. När säden bör-
 jade svälla ut måste man ofta flytta

dränka
 (m. hämn)

brugg-malla

ULMA 8961. Filip Rombo. 1935

DAL. VÄMÅHUS

Frgl. M 87

19 ut den i andra härl för att få till-
räkligt utrymme vid anvreringen.

Efter vattnets avtappning skulle säden
gro. | Grodden | kallades ~~muödal~~ ^{muödal}, o- odäl
dalu, och man brukade säga att

muödalu fikk-int bli lainggär äld
knuppen, grodden fikk inte bli läng- odäl
re än ^{fröet} korvet. | Ward ann lainggär

så maingtäst-ä sädi, blev den (grod-
den) längre, så blev korvet svagare,
och matet blev av sämre kvalitet.

När säden var grodd, skulle säden tor-
ka litet, så ä ward do wätuläst,
så att det blev då vattenlöst, sedan
fylldes man den i säckar.

Se skuld ann torrk sädi i torrk-
stugan, sedan skulle man torka sä-
den i torrkstugan. Ofta var man fle-

20 ma delägare i torkstugan. Delägarna
 råkade ofta i gräl om vilken av dem
 så skulld jäll- upp torkstuga, som
 skulle elda upp torkstugan. Det gick
 ju åt mera ved för den första torka-
 ren, och resultatet blev inte heller så
 bra de första dygnet som torkstugan
 användes.

Kvällen före innan man skulle bör-
 ja torka maltsäden skulle man el-
 da ett par ardentliga brasar, fe
lärar skulld bli varrmär, för lä-
 rarna skulle bli varma. När man
 följande morgon bar dit och bredde
 ut säden skulle man också elda, men
 denna gång mera försiktigt, inte
 för hårt. fe do bräckt ann mall-
tät, för då bräkte man maltet =

II
 bräcke,
 bet. 3
 (i smst. m. malt)

ULMA

8961. Filip Rombo. 1935

DAL. VÄMHUS

Fgl. M 87

2/1 det blev för varmt ^{för} ~~sät~~ säden, så att den förlorade förmågan att bli sät: sättn, sötta.

Draget och rökutgången reglerades minn lyörum, med rökgluggarna.

Dessa vara fyra st., en på vardera väggen. Vid eldning fick man inte öppna den lyöran så wenndäs muät blästern, rökgång som vän-
des mot vinden.

Vid första tarkningsproceduren breddes säden ut i lager över hela lärrarna, lagret fick vara iettt grepp städut, ett "grepp" tjökt = d. v. s. när man med raka fingrar stäck ner handen i sädes lagret, så skulle man känna lärens botten med långfingeret när säden räckte upp mot tum-

grepp,
bet!

29 grenen. Säden omrördes 2-3 gånger
 dagligen, härvid användes kärra, ~~ka-~~
~~rra~~ = bestod av en bräddbit som an-
 nars användes till att stänga till
 det hål i lärens sida genom vilket
 man efter torkningen skrapade
 ner säden i säckarna. Man elda-
 de fortfarande 2-3 gånger dagligen,
 åtminstone innan ann wa puasstr,
 om man var den första som tor-
 kade, annars räckte det med en duk-
 tig eller två små bräddor pr. dag.
 Man var, som ovan nämnts, ofta
 många som skulle torka mat eller
 säd. Man torkade då vanligen i lag,
 två delägare samtidigt, en på varde-
 ra sidan i torkstugan.
 När maten var lagom torrt förde man

kärra
 f.

23 ihop det till högar, ä skulle ligg-
stakk ä syötter, det skulle ligga i stakk
 och bli sätt. Med händerna klappa-
 de man ihop högarna så att de ble-
 vo packade. När maltet blivit till-
 räknligt sätt, vilket provades genom
 att ta några korn i munnen, så
 bredde man åter ut det i ett jämt la-
 ger. Nu var det gora med att ann
ryödät maltät, ^{han} förde i maltet, | rota v.
 så ofta man var ner och såg till
 elden. Omröringen avsåg dels att få
 maltet jämt torrt, dels för att för-
 hindra att det bildades klumpar, vil-
 ket ju lätt kunde hända om graddar-
 na väte in i varandra, do ward
ä klumpar, då blev det klumpar,
 och säden blev därav mera svårtorkat.

24. Man prövade om hornet var till-
räckligt torrt på så vis, att ann
biel-äv ienur knuzyp, war ann
tuarr inä, så int ä klemäd bringg-
um ternär, do war ä bra, att man
bet av en (horn)-kropp, var den torr,
så att det inte "klemade" (kändes som deg)
omkring tänderna, då var det bra, till-
räckligt torrt. Men matet fick ligga
kvar ytterligare en stund, ä skulld
torrk-että litä fe säkäriet, så int
ä ronnäd- att, fe do passnäd-ä- wist
kwennstienn, för då pastnade det vid
kvarnstenen, om det inte fick torka
ordentligt, utan blev segt efteråt.
Lärarna i torkstugan, på vilka mal-
tet torkades kallades säs-lävir, sädes-
lavar, eller-lävar.

ULMA 8961. Filip Rombo. 1935

DAL. VÄMHHUS

Fzgl. M 87

85. Kornets behandling i kvarnen kallades te gryöp malltä, att gröpa malltet. Mall-
tät skulld gryöpas gnuft så å liöp,
 malltet skulle gröpas gravt så att det
 rann, d. v. s. ike fastnade ihop i
 klumpar, utan rann i samma me-
 ning som man kan säga att ris-
 gryp rinner.

lopa
 st. v.
 pinne?

Ugnen i en torkstuga kallades tarrk-
stugängen, torkstugugnen.

III. Maltdrycker

8. Benämning för ortens av gammalt
 brukade maltdryck: drikka, drička,
 best. p. drikka, dričkat. Ī uset-nt
wenn ä i fe smak o isü drikka,
 jag vet inte vad det är för smak
 på det här dričkat.

Ordet "äl" användes ike om enbart

26 dricka som man själv tillverkade,
 men en blandning av detta dricka
 och krännvis kallades stabbölä, se
 dr. Levanders egna uppteckningar om
 detta i Kumb.

Grävölä, begravningsöl, i detta ord

gravöl
 Om drickes
 vid----

inbegripes hela begravningskalaset.
 Vid detta kalas stod drickat i en
 särskild kanna av trä, blåmålad
 med röda rosor. Kannan var försedd
 med ett kärliknande munstycke
 av trä, i spetsen var detta försedd
 med ett beslag av ten. Alla deltagare
 drucko direkt ur kannan. Denna kanna
 kallades sänga, sugan. Diemur dräkk yr sängur, de
 drucko ur "sugan" = man såg dricka
 ur kannan.

ULMA 8961. Filip Rombo. 1935

DAL. VÄMHUS

Frgl. M 87

27 9. Drinka, som bryggdes till brölloze kallades brullaps-dricka, bröllops-dricka, kallades också dubbäldricka, dubbeldricka, man tog dubbelt så mycket mat till detta drinka än till vanligt drinka som man använder till vardagligt bruk. } dricka n.

Jöldricka, juldricka, detta var också något kraftigare än vanligt svagdricka.

10. Beteckningar som avse vissa stadier under tillverkningen av drinka. Sjötta, söta f. sötan färdigt men ojäst drinka. Will du a litä sjötu a? vill du ha litet söta?

Fessdricka, färsdricka nyjäst drinka, slakt så a jäsid så frogga står av, sådant som har jäst så } dricka n.

28 att prädgan "står av" drickat.

11. Beteckning för "svagt (tunt, dåligt) dricka: skwälär, skvalor.

12. Beteckning för "starkt dricka":
duktti dricka, duktigt dricka, eller, som ovan dubbäldrikka, dubheldrika.

13. Beteckningar, som avse vissa egenskaper hos dricka: Beskt eller umvhälstärkt drikka, heskt eller humlestärkt dricka. Säurt drikka, surt dricka, kallades säurdrikka, surdrika. Rvinnad drikka, något surt dricka, dricka som var något surt sådes vara isäurt, isurt-syrligt. Drikka a dummna, drickat har "slagit av" sig, blivit svagt. Sådant dricka kallades dummnadrikka, svagt dricka, Kumb

89. Ä svinnå umm ä fr st ä dan i
verrmam, det börjar bli surt om
 det får stå där i värmen.

14. Beteckning för "brygga": brygga,
 brygga. J ska brygg lit ä dri ck ka, jag
 skall brygga litet dricka. Uttrycket
dj ä r ä lit ä dri ck ka, g ä r a lit e t dri ck ka
 var också vanligt.

15. Beteckning för "brygd": brygga, brygd. II
Ä wa i d u k t i n brygga, det var en brygga f
d u k t i g (dvs. stark) brygd. J a i ä n a
brygga i ä n a d a n i s k a i ä n a g ä s t a
t a, jag har en brygd hemma där
 som jag skall hem och jästa.

16. Vid bryggning av dricka höll man
 vanligen till inne i stugan, men i
 de familjer, där man hade många
småbarn, så var man så rädd för

30 att barnen skuld fall uppi syättré-
teln, skulle falla ~~x~~ i den nykakta druks-
trittekn, att man håll till i ladugår-
den.

18. Messk, mäsk; best. f. messstjin, mäs-
ken. Med ardet avses den fasta åter-
 stod som kvartär i bryggkaret eller
 sället sedan värten avsilats. Dienn
kuakåd messstjin so nuöga, så djä-
tär åt- itts ann, man kokade mäs-
 ken så noga att inte ens getterna
 äto den. En sagesman berättar hur
 man ändå försökte få till geten att
 äta upp mäsk. Man band geten
 med ett långt band vid en påle
 som man slagit ned mitt på går-
 den. Man satte messks äldä, mäsk-
 sället så långt ifrån pålen att geten

mäsk
 Om m. och
 get, se...

31 med knapp nöd knappast kunde
 lukta på mäskan. När geten försäkte
 dra åt sig sättet med nosen, så
 var det bara att dra ifrån henne
 sättet en liten smula. När man om
 en stund kom ut så var sättet
 tomt, å djieti wa stinn säm-å
pringgla, och geten var stinn sam-
 en pringla = grodyngel.

19. Bryggning av dricka: Vid brygg-
 ning av dricka användes drikksstamm-
pätä, drikksstandpatet. I detta kärl lade
 man kvällen före brygden så mycket
malt, att man beräknade på fullt
standpat med dricka när det blev
färdigt. Denna mängd malt varie-
 rade förstås efter råd och lägenhet.
 Man slag på så mycket vatten att

32 allt malt blev fuktigt efter omröring.
 Ett annat sätt var att på byggda-
gens morgon först slå på litet hjunt
vatten, icke kett, se do brennäst
ann upp mältä, för då brände
man upp mältet.

När man på kvällen hade lakkt-i
blät mältä, så döpad dem o lütjä
i lat o stå i vjyr moti, lagt i blät
mältet så lade man på locket och
lät det stå så över natten. Följande
morgon skuld ann jät-o mältä,
heta på t slå kett vatten o på mältet,
men först skuld ann skär stür-
keteln så ann wa rikkti glimmar,
men först skulle man skura stor-
keteln så att den blev riktigt blank,
ellan fyllde keteln med vatten och lät

hotta i

→ glemmig

33

Detta kaka uyp. Sedan tog man två
kannskruapor, kannskapor = kopparskopa,
synnande en kanna, och slog på mal-
tet i fatet, rörde om väl, å se fick
å stå å syättn ienn flekk, sedan fick
det stå och sättna en stund med lo-
het över. I åhäd-diemma-ō litä-tit
wattn å ryödäd, sedan åhade man
på litet mera vatten och rörde om.

När man geram ständig påfyllning
 av kokande vatten med korta melan-
 rum och omröring för varje gång
 hade fått standfatet fyllt till hälften,
 sedan tog man fram drikkss₂on,
drikkssän. I denna skulle man nu
sil dricka så ann ådå iētā-ō, si-
 la det dricka som man hetat på.

Man lade först två bröstikkur, bröd-

34 stickor = att hänga bröd på i vanliga fall, men dessa vara så bekväma att till vid detta tillfälle, rena och passande, på dessa, som lades tvärs över sån, ställdes messksälldät, mäsk-sället, i detta såll lades först litä rügönn, råghalm, vilken man först kokat ren och sköljt roga. Råghalmen hade till uppgift att hålla messksallarsby, mäskslarvan, som lades ovanpå halmen, upp från sållet, varigenom man förhindrade att "slarvan" trasan blev fullständigt tät av mäsk. Trasan bestod av ienn träklant, totrasa som man tagit av en gammal skjorta e.d. Med skopan öste man sedan syäto, drickat från standfattet över till sån genom sållet dar ä

35 ward silad, där det blev silad. Där
 man på så sätt öst ur all "söta" ur
 patet slog man åter på kokande
 vatten på mäsken som var kvar,
 rörde om noga, varpå även detta
 silades. Man ansåg nu att man
 inte genom "ketning" kunde få
 mera ur mäsken. För att ta det
 sista ur mäsken gav man den nu
 ett kort uppkok, varefter även detta
 silades, ä se var ä päll int man-
lli att int djetär åt messtjin,
 och sedan var det väl inte så märk-
 värdigt att inte getterna äto mäsken.
 Den vattenmängd man använde vid
 uppkokningen fick inte vara större
 än att man kunde få allt i stand-
 patet. När man slagit den sista la-

ULMA 8961. Filip Rombo. 1935

DAL. VÄMNHUS

Frgl. M 87

36

gen i sället, se fick ä stå ä piangk sjunka
 ä löpa ivär möti, sedan fick det ^{v.} (omättade drickat)
 stå och rinna eller droppa över nat-
 ten. Vid uppkokningen på slutet till-
 sattes humle, en eller två nävar
 humle till en ordinär brygd.

"Sötan" fick sedan stå och svalna,
 var det sommar, så svalad
dicen öva i flicrum kräldum,
 så svalnade man den i flera kärll,
 vintertid var det inte så noga.
 Sedan fick man bege sig ut i gårdarna
 ä syö umm ann fick-i vann dricks-
jäst, och se om man fick tag i någon
 dricksjäst. Jästen löstes i vatten och la-
 ger slags i fatet. Se fick ä stå ä jäsa,
 sedan fick det stå och jäsa. Dessto
kraftigare dricka man hade brygt, dessto

ULMA 8961. Filip Rombo. 1935

DAL. VÄMHHUS

Fgl. M 87

37

förr jäste det, ibland bryggde man så
dåligt (svagt) dricka, så diemmen dugd-
nt för ätte jäsa, så att man ^{kunde} inte tit inf-
kunde på det att jäsa. marke

Efter jäsvingen tunnad diemmen ä,
tunnade man det: tunn dricka,
tunna dricka, i drickstunna, i

drickstunnar. Man måste vara no-
ga med att inte dricka fick jäsa

för hårtigt eller för länge, fe do
präst-ä-punn, för då präste det

sänder = quädad jäst bort, det
godas jäste bart. Jästen skulle före an-
vandardet nys-upp, nys opp = för-

nys. Detta gjordes på så sätt, att
man two iena liddla dummbu

rumjäl ätt wattuä, man tog en li-
ten smula råmjäl i det vatten man

godas n.
1) 'nigot
gost'

Man

38 tog till jästen, do ar ann nyas - upp,
 då har den förnyats.

Frogga står av fessdricka, fradgan
står högt upp över ^{det} färshdrickat

Stå st.v.,
 bet. 1

Swikka, swickan, öppning på tun-
nans sida, med propp, vilken togs
 ut för att stäppa in luft i tunnan
 vid ertappning av dricka. Sprundäd,
 sprundet = tappningshålet, stängdes
 med tunnutappim, tunnitappen.

Swicka f.,
 bet. 2

Dricka settäs, drickat klarar, blir
 klart. Vid tappning från jäsnings-
kärlet till tunnan användes skrova å
tunnsilu, skrovan och tunnssilen; den-
 na bestod av en liten "lytta" av trä
 med hål i, samt trätt eller rör som
 gick ner i hålet i tunnan, trätten var
 däremot ike försedd med sil, som

Sätta pass,

39 namnet tycks ange.

23. mljöd förekom icke annat än som ett talesätt om något som är mycket mjöd² m, sätt och gatt. Ä i så syftt ä quatt läsa mjödr, det är så sätt och gatt som mjöd.

24. Beteckning för "enbärsdricka": ienn-
besdricka, enbärsdricka. Tillverkades
icke enbart av enbär, dienn kvö-
käd iennbuskan so ann var,
man kokade enbusken som den var,
med kvistar och alltramsnar, men
man försökte dock ta de kvistar som
kade bär.

25. Man beredde icke dricka av björk-
lake. Björkoyöta, björklake brukade
småpojkar ta för nöjes skull, men
man drack då laken outsjäd som

40

den var. Ett ta ljorklake gick till så
 här: Man gjorde en skära i lyörken
som gick ända in till trädet. I
 denna skära satte man in en li-
 ter rånna av en kopviken näverlapp.
 Nedanför rånnan satte man en lutej,
 kallades te setts lyörkoyäta, sätta
 lyörksötan.

gåta: Wenn ir ä sä ryömäs i ienä
kattferd men int üpi ukkösosi,
 vad är det som ryms i ett katt-
 spår = (ferd = avtryck av fot) men
 inte i ett oebäs. Svar: Ummbäl
staundji, humlestängen = man kan humle-
 sticka ner humlestängen i ett katt- stäng
 spår så att den står rakt upp, men
 det kan man inte i ett oebäs, stängen
 får inte plats under taket. Kunh.

ULMA 8961. Filip Rombo. 1935

DAL. VÄMHUS

Frgl. M 87